

31,2 x 20 cm.

Een bladzijde uit een Italiaanse codex van omstreeks 1445

door J. Q. VAN REGTEREN ALTENA

Deze met grote zorgvuldigheid, in helder bewaarde kleuren met waterverf uitgevoerde bladzijde heeft kennelijk deel uitgemaakt van een bundel, welke het overzicht, in beeldvorm, verschaft van de geschiedenis der wereld, duidelijk gemaakt aan de steden en de mannen, die er een belangrijke plaats in hebben ingenomen, en overeenkomstig de indeling in tijdperken van Isidorus van Sevilla. Van deze verzameling bleven met ons blad nog slechts acht andere bewaard, welke onlangs over meerdere collecties verdeeld zijn. Op het onze zijn uit de 'Quinta Aetas' afgebeeld: Zacharias, Democritus, Heraclius, Anaxagoras, Aeschylus, Publius Valerius, Xerxes, Themistocles en Euripides. De zittende figuur met een schildpad op het hoofd, in het midden, behoeft een verklaring. Romeinse auteurs verhalen, dat aan Aeschylus voorzegd was, dat hij door een gewicht, dat op zijn hoofd viel, gedood zou worden. Een adelaar, die een schildpad in zijn snavel droeg en deze liet vallen, zou de oorzaak zijn geweest, dat de dichter inderdaad getroffen werd. Volgens een andere legende werd Euripides, evenals Actaeon, verscheurd door twee honden, welke men ook op onze tekening naast hem ziet.

De schetsen moeten gecorrespondeerd hebben met één of meer cycli van wand-schilderingen, die helaas niet meer bestaan. Meerdere codices, weliswaar verschillend van uitvoering, maar toch alle uit de eerste helft van de vijftiende eeuw, geven in tekening of miniatuur dezelfde reeksen figuren weer en bewijzen door hun nauw thematisch verband hoe populair deze wijze om een gebouw van werelds karakter zinnebeeldig te versieren, in de vroege Italiaanse Renaissance geweest moet zijn. Antonio Averlino, genaamd Filarete, die voor Francesco Sforza de bouw van een ideale stad beschreef, vlecht daarin een gesprek met de zoon van zijn vorst over de beste wijze om de cortile van het prinselijk paleis te decoreren. . . . 'maar mij', zegt Filarete dan, 'leek het beter om beroemde mannen te maken, zoals zij van het begin van de wereld tot onze tijd toe geweest zijn; zoals er een zaal in Rome is, waar alle tijdperken en de mannen overeenkomstig dat tijdperk, waarin zij geleefd hebben, zijn geschilderd'. Terwijl een algemener gebruik dus wel vaststaat, heeft Ragghianti getracht aan te tonen, dat enige der genoemde codices de monochrome fresco's zouden weergeven, die Paolo Ucello tijdens zijn verblijf in Padua in Casa Vitaliani had aangebracht. Van de weergaven in kleur, zoals de onze, is dit onwaarschijnlijk. Deze vertoont bovendien stijlkenmerken, welke weliswaar niet geheel los van de Florentijnse kunst te zien zijn, maar die duidelijke invloeden uit West-Europa vertonen. Vandaar dat de namen genoemd zijn van Jean Fouquet, die omstreeks 1445 voor paus Eugenius IV te Rome werkte en van Colantonio, die in dienst stond van koning Alfonso van Napels en op wie de kunst van Jan van Eyck, kort na diens dood, invloed uitgeoefend moet hebben. Zelfs de kunst van Piero della Francesca wijst op een oorsprong uit hetzelfde milieu als waar onze tekening uit voortkomt.

De juiste toedracht moge nog onbekend zijn, zelden ontmoet men zo sprekende getuigenissen van de licht-kleurige Renaissance-kunst, zelden ook voorbeelden van de classicistische herschepping van het laat Middeleeuws encyclopaedisme.